

Háda Béla

Múlt és jelen a Koreai-félszigeten – koreai és magyar nézőpontból

Csoma Mózes: *Korea története – A két koreai állam történelemszemléletének összehasonlításával. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2018*

A magyar koreanisztika története még az ötvenes években kezdődött, elsősorban Sövény Aladár és Fendler Károly (avagy szerzői álnevén Faludi Péter) munkásságának köszönhetően. Hazánkban persze sem a kezdeti évtizedekben, sem az elmúlt időszakban nem öltött tömeges méreteket a tudományos érdeklődés a Koreai-félsziget történelmével és kultúrájával kapcsolatban, így a témának mindig kevés valódi szakértője volt a magyarok között. Csoma Mózesnek, az ELTE volt docensének és tanszékvezetőjének az elmúlt évtized során folytatott termékeny és magas szakmai színvonalú munkássága üdítő színfolt volt ebben a közegben.

A széles körben ismertté vált Korea-kutató legutóbbi könyve, a *Korea története – A két koreai állam történelemszemléletének összehasonlításával* címmel jelent meg a nyár elején, az Antall József Tudásközpont gondozásában. Létrejöttének nemcsak szakmai, de „történelmi” időszerűsége (kiadása néhány nappal előzte csak meg Donald Trump és Kim Dzsong Ün június 12-i szingapúri találkozóját) miatt is megérdemli, hogy e helyütt alaposabb figyelmet szenteljünk neki.

Közhelyszámba menő megállapítás lenne azzal kezdeni, hogy Csoma Mózes jelen ismertetés tárgyát képező szintézise „hiánypótló munka”. Nem mintha ez nem lenne igaz, nagyon is az. De valójában hiánypótlónak tekinthető a szerző valamennyi, az elmúlt évtized során megjelent kötete. Ő ugyanis korunk leggyakrabban idézett magyar koreanistája, aki bár maga is elismeri, hogy jelentős személyiségek munkái előzték meg alkotásait, mégis komoly, a kutatásainak tárgyát képező ország(ok)ban is elismerést kivívó értékeket adott hozzá a Kelet-Ázsiával foglalkozó hazai szakirodalomhoz. Legújabb könyvének előképe kétségkívül a *Korea – Egy nemzet, két ország* című, több kiadást is megélt műve, annál azonban lényegesen többet nyújt az olvasójának. Az alapjaiban újraírt kötet olyan történelmi eseménysorok részletes ismertetését is vállalja, amelyek a magyar közönség előtt igen kevésbé ismertek. Ilyenek például a Korjói Királyság belső viszonyai, az Imdzsin-háború, vagy a Korea önálló államiságának elvesztését megelőző belső küzdelmek a 19. és 20. század fordulóján. Mindennek következtében a kötet jelentősen kiegyensúlyozottabb lett a korábbiaknál, struktúrájában a nagy ívű országtörténeteket tartalmazó művek sorába illeszkedik. Fejezetről fejezetre vonuló elemzése itt nem lehetséges (voltaképpen nem is szükséges), hadd szorítkozzunk hát néhány érdekes sajátosság kiemelésére.

Korea történetét a szerző a hasonló szintézisek hagyományainak megfelelően a mítoszok ködébe vesző ókori előzményektől ismerteti, majd a több évezredes állami fejlődés stációit számba véve lényegében egészen 2018 tavaszáig vezeti elbeszélésének fonalát.

Ennek során külön figyelmet szentel azoknak a fejleményeknek, amelyek egyik vagy másik jelenkori koreai állam identitásának és nemzeti narratívájának fontos hivatkozási elemeit jelentik. A szerző szemléletének különlegessége ugyanis, hogy nemcsak a több évezredes koreai történelem alapfolyamatait, kulcsszereplőit és fordulópontjait ismerte meg alaposan, hanem az ezek megítélésében mutatott eltéréseket is a ma fennálló két koreai állam értelmiségi és politikai elitjeinek részéről.

A kötet alcíme éppen erre a vonásra utal, amely segít az olvasónak megérteni egy nagyon fontos jelenséget. Ez a koreai történelem koherens, nemzeti központú értelmezése. Fontos ugyanis látni – ahogy Csoma Mózes is hangsúlyozza –, hogy itt a Föld egyik legősibb államáról beszélünk, amelynek több évezredes fejlődéséről nemcsak a sikeres és széles körű nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező Koreai Köztársaságnak van koherens, átfogó mondanivalója, hanem az Európában gyakran embertelennek és groteszknek tekintett észak-koreai rendszernek is. Utóbbi is nemzeti történelem, amit a kelet-európai szocialista gyakorlatot ismerő emberek talán különösnek tarthatnak. Egy Ázsia-kutató számára persze jóval ismerősebb a jelenség. Itt a szocialista mozgalmak nem egy alkalommal a nemzeti dilemmákra is válaszokat fogalmaztak meg, törekvéseik pedig jól illeszkedtek a gyarmati elnyomás alól felszabaduló, gyakran igen ősi kultúrák örököseinek számító népek politikai és társadalmi kibontakozáshoz fűződő igényeihez, tehát a nemzet fejlődésének következő stádiumához. Hasonlóan nemzeti dicsfényvel övezett a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság is, amely bár a legkevésbé sem demokratikus, nem is igazán bizonyos, hogy köztársaság, de mindenképpen koreai. Eszmei fundamentumaiban a koreai nép ősi küzdelmei és történelmének folytonossága központi helyet foglalnak el, még ha a Dél-Koreával folytatott ideológiai versengésben olyan különös epizódok is lezajlottak, mint például a mitikus ókori államalapító, Tangun Vanggom földi maradványainak észak-koreai fellelése, amelyet Kim Ir Szen „szakvéleménye” alapján azonosítottak.

Persze nem csak a kompetitív és persze vitatható elemeket érdemes megfigyelni a két koreai állam nemzeti/történelmi narratívájában. Kiváló példával szolgál az egyetértésre a japán gyarmatosítás relatíve közelmúltbéli folyamatának és fejleményeinek megítélése. Kevés kétség fér hozzá a két testvérállam értelmiségi elitjén belül, hogy ez népük történelmének mélypontja volt, ami a japánokkal szembeni engesztelhetetlen ellenérzések alapját képezi mind a mai napig. A két nép közötti ellenszenv jelentőségét nem nehéz érzékelni. Elég felidézni, hogy dacára az Egyesült Államokhoz fűződő szövetségi viszonyoknak, regionális stratégiai érdekeik átfedéseinek és az azokat érő kihívásoknak, Tokió és Szöul között máig nem alakulhatott ki igazi bizalmi viszony.

Csoma Mózes kutatóként Észak- és Dél-Korea történelemszemléletét ítékezés nélkül, egymás mellé helyezve kezeli, elfogadva és megismertetve azokat a koreaiak mai önképét és világszemléletét meghatározó tényezőkként. Kötetének első nyolc fejezete azzal a történelemmel foglalkozik, amely a megosztott félsziget lakosságának közös hátterét jelenti. A mű valamivel terjedelmesebb része ugyanakkor a 20. század közepétől napjainkig kíséri nyomon az eseményeket, immár a két rivális állam kiépülésének és fejlődésének sajátosságait ismertetve. Manapság persze ez a nagyobb olvasói érdeklődésre számot tartó, „kurrensebb” téma. Megértéséhez ugyanakkor igencsak érdemes elolvasni a megelőző fejezeteket is.

Csoma Mózes szerzői kvalitását és téma iránti érzékenységét fémjelzi, hogy nemcsak magyarul, hanem kifejezetten *magyaroknak* ír. Ez egyáltalán nem magától értetődő a tudományos irodalomban. Műve számtalan magyar vonatkozású információt és hivatkozást tartalmaz, amellyel nemcsak érdekes részleteket ismertet, hanem egyúttal közelebb is hozza a témát olvasójához, és megmutatja, hogy a helyben tartózkodó magyar szemtanúk milyen kapcsolatban álltak az elmúlt hetven esztendő koreai fejleményeivel, és egyáltalán, hazánk milyen kapcsolatot ápolt a megosztott félszigettel. Ennek során kiderülnek például olyan érdekes összefüggések is, mint hogy Magyarországot miképpen érintették az észak-koreai állam által megszervezett merényletkísérletek. Voltaképpen a szerző ezzel egy harmadik, magyar narratívát is becsempész az elbeszélésebe, amely persze lényegesen szerényebb a két Koreáénál, de mindenképpen karakteres és egyedi.

A *Korea története* olvasmányos stílusa dacára igazi tudományos mű. Forrásai között a releváns szakirodalom mellett számos interjút, ismeretlen kéziratot és eddig még publikálatlan levéltári forrást is találunk. Emellett a művet gondozó kiadó megnevezése bevezető sorainkban sem volt véletlen. Munkáját dicséri ugyanis a kötet igényes kivitelezése és a mellékletében található számos, gondosan elkészített színes térkép is. Utóbbi jelen sorok szerzője különösen tudja értékelni tapasztalatai birtokában, amelyek szerint gyakran a legegyszerűbb grafikai elemekért is szakmailag nem éppen testhez álló küzdelmeket kell folytatni, olykor komoly kiadókkal is. Persze a térképek mellett a fényképanyag is igen érdekes, jobbra még nem publikált darabokat tartalmaz.

A tapasztalható közönségsiker és az egyértelműen pozitív szakmai megítélés persze nem jelenti azt, hogy nincs is semmi további teendő a Koreával foglalkozó magyar nyelvű irodalom fejlesztésére. Jelen sorok szerzője például szívesen olvasott volna részletesebb elemzést a két Korea társadalmi és gazdasági fejlődésének elmúlt évtizedekben mutatott tendenciáiról. Különösen a Koreai Köztársaság történelmileg rendkívül rövid idő alatt és hallatlanul sikeresen lezajló modernizációja érne meg részletesebb elemzést a magyar olvasó számára, amely egy hazánknál alig nagyobb és nyersanyagokban szintén kevésbé gazdag országot harmadik világbeli szegénységből pár évtized alatt a világ egyik legfejlettebb államává emelt. Persze senki sem áltathatja magát azzal, hogy a jelentős amerikai segélyeket kapó, növekvő népességű egykori Dél-Korea fejlődési pályája egy az egyben másolható lenne Közép-Európában, de a tudásintenzív és jelentős hozzáadott értékű ágazatok fejlesztésével, valamint az ehhez szükséges humán tőke biztosításával foglalkozó vizsgálat aligha maradna tanulságos konklúziók nélkül. Érdekes lenne továbbá a Koreával összefüggő amerikai és kínai (esetleg szovjet) stratégiai elképzelések részletesebb feldolgozása is, amelyek – valljuk be – igen fontos meghatározói a félsziget jelenkori stratégiai folyamatainak és érdemben befolyásolják az esetleges majdani egyesítés perspektíváit.

Lévén, hogy egy Magyarországon igencsak ismeretlen történeti fejlődési folyamatot ábrázol, a mű végén elférhetett volna még egy összefoglaló kronológia, esetleg a koreai uralkodók/államfők listájával is kiegészítve.

Mindeme hiányérzet persze jobbra csak a felhasználó oldaláról születő telhetetlenség terméke, a mű értékeiből mit sem von le. Csoma Mózes könyve a távol-keleti térséggel foglalkozó magyar szakirodalom nagy nyeresége. Ám jó szívvel ajánlható olvasmány nemcsak a kutatók és egyetemi hallgatók, hanem a könnyedebb informálódásra vágyó közönség számára is.